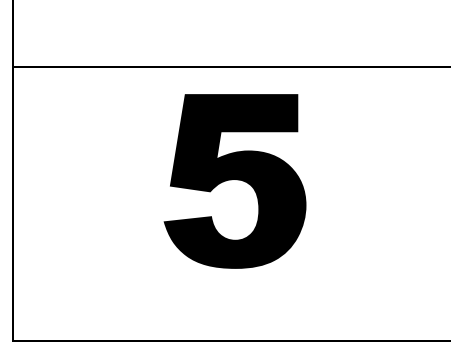

M. A. AKŞİT Koleksiyonundan

Göç ile Kültürel Değişim *

Cultural Differentiation after the Migration *

*M Arif AKŞİT***

**Göç ile kültürel etkileşim kaçınılmazdır, etkileşim ve kazanımlar oluşur.*

*** Prof. Dr. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Neonatoloji Bilim Dalı, Pediatri Genetik*

Sıcak ortamda terler, soğuk ortamda üşür titreriz. Sosyal açıdan farklı yerde olunca da etkilenmemiz doğaldır. Kendimize uygun ortamda; mutsuz, buzursuz, rahatsız oluruz. Bir dayanma limiti dışında ise orayı terk ederiz. Gürültülü ortamda insan dayanamaz, dayanma gücü 35 desibel iken, 100 üstü olunca terk etmeli, kulak ve diğer organ sağlığı açısından da bir nevi göç etmek gerekir. Beğendiğimiz, istediğimiz müzik olsa bile terk etmelidir.

Kültürel yapıda ise farklı yaklaşımlarımız olabilmektedir.

Sevgi boyutu öne çıkmaktadır. Size ikram edilen sıvı, örneğin şalgam suyu ise, içmek istersiniz, ama çok acı olunca içilmez. Veren kişi için ise hafif acılı gelebilir.

İçli köfte de bir kültürel boyut olarak ele alınınca, satıcı satabilmek için acısız da sunmaktadır. Ama kendisine sorunca, acısız içli köfte olmaz der. Ayrıca etsiz de olmaz diye yanıtlar. Bu bir geleneğin ağız tadının uyarlanması ve müşteri tercihinin göre yeniden yapılanmasıdır.

Tercihler gibi, yaşam ortamları da bireyin arzusu, daha üstü, dayanma gücü, limitine göre olur, fazla ise, reddetmeli ve zorlanınca da orayı terk, göçmelidir.

Özet

Göç ile kültürel değişim

Amaç: İnsan bir varlık olarak toplumun bireyi olmakta ve toplumdaki etkilenmektedir. Toplumun kültürel yapısı, bu Makalede irdelenecek ve kültürel etkileşim temelinde yorumlanacaktır.

Dayanaklar/Kaynaklar: Sosyal Antropolojik¹ olarak kültürler, temelde teknolojik gelişim boyutunda gruplandırılmaktadır. Bunlar: Göçebe, Tarım, Endüstri, Yüksek Teknoloji, Birey Hakkı ve Karma Kültürel yapıda olabilmektedir. Bunların öğeleri de: 1) Aile yapısı, 2) Kültürel Kaynaklar, 3) Çevre, 4) Eğitim, 5) Yönetim; Din, Devlet, Politika, 6) İnsan yapısı, 7) Sağlık ve 8) Teknoloji olarak tanımlanabilir. Göç olayı söz konusu olduğuna göre kültürel etkileşimlere bakılmalıdır. Kültürel Etkileşimler^{2,3}: a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon): b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin

yayılmaması): c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımla karşılıklı değişim): d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma): e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar): f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim): g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek): h) Kültürel değişim (cultural change = değişim): olarak bu Makalede yer almıştır. Bu boyutlar irdelenmektedir.

Giriş: İnsanların kendi benliklerinin nasıl etkileşim altında olduğu, bu açıdan bu kalıplar içinde olursa, bir bakıma kaybolmuş kişilik vurgusu dikkate alınmalıdır. Bunları farklı olarak; bilgi, öğüt ve uyarı olarak almalı, kendi rızası ile yaklaşım yapmalı ve sorumlu olmalıdır.

Genel Yaklaşım: Göç insanı toptan değiştirici veya katıldığı toplumu etkileme özelliği olduğu için, bu Makalede temel alınan kültürel etkileşimler olmaktadır.

Başlıca boyutlar: Göç, etkileşimleri bu Makalede irdelenmektedir.

Yaklaşım: Kültürel etkileşim konusu temelinde yaklaşım yapılmıştır. Yorumlar yazara ait olup, katkılar ve tenkitler ile gelişim sağlanabilir.

Sonuç: Katkı, olumlu veya olumsuz olması ile bir ders niteliğindedir. Karşı çıkma yerine uyum ve çözüm üzerine yoğunlaşmalı, eğilmelidir.

Yorum: Halen olumsuzluk ve çatışma bir politik tercih ve oy alma taktiği olacağı gibi, kültürlerle göre göçler daima bir konu olarak önümüze gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç, kültürel etkileşimler ve kültürler

Outline

Cultural differentiation after the migration

AIM: As a person, individual in a community, and influenced from common. In these Article Cultural parameters are evaluate and culturation and impacts are discussed.

Grounding Aspects: On the grounding of Social Anthropology, cultures are grouped under the technological enhancement, such as: Gathering, Agriculture, Industry, High Technology, Civil Liberties and Mixed cultural formation. The parameters about them are: 1) Family, 2) Sources of Cultural structure, 3) Environment, 4) Education, 5) Managing: Government, Religion and Politics, 6) Human aspect, 7) Health status, 8) Technology. As we considered the cultural influences, a) Enculturation, b) Diffusion, c) Acculturation, d) Culturation, e) Culture shock, f) Trans culturation, g) Assimilation, h) Cultural change.

Introduction: If you considered the parameter as rules and orders, you are going to lost your consent and your personality. Taken as information, deciding and make you own consent, so, engaged the responsibility.

General Considerations: In general migration effect to all sides, so, migration is the reasoning of cultural alterations, modifications, so it desires on advances, progression.

Proceeding: The interrelation of migration to the cultures are in consideration at this Article. Contributions even oppositions may have a great contribution.

Notions: Problem in evitable occurred, thus, for solution aspect and for human individual rights in consideration.

Conclusion: Being on opposition for gaining a vote, as migration always being in consideration of us.

Key Words: Migration, cultural influence and cultures

Giriş

Kültür, Sosyal Antropolojik^{1,2} olarak çeşitli öğeleri kapsar. Bunlar: 1) Aile yapısı, 2) Kültürel Kaynaklar, 3) Çevre, 4) Eğitim, 5) Yönetim; Din, Devlet, Politika, 6) İnsan yapısı, 7) Sağlık ve 8) Teknolojidir.

Dikkat etmeliyiz, üstümüzdeki kıyafet, kültürel özellik taşıyabilir ama bir insan bir arabaya binince kültürel değişim olmaz, kullandığı cihaz değişir.

Bir şeftaliyi sulu olarak yemek, bir kültürel özellik iken, katı ve sert olanı Londra'da yemek ile o zevk alınmaz, kültürel değil, meyve yemek olur.

Bu açıdan kültür giydiğiniz, yediğiniz ve içinde olduğunuzun benliğinizde, kimliğinizde bütünleşmesi ile bazı kültürel boyutlar irdelenmelidir. Sahip olmak değil, farkındalık, benlik ile bütünleşme ile oluşmaktadır.

Kültürel Etkileşimler

Kültürel etkileşimler başlıca aşağıda özetlenmektedir.

İnsanlar kültürlenme tanımında kapsayan yaklaşımları

Kültürleşme

- **Kültür Etkileşimi ve Değişimleri**
- a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon),
- b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması),
- c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımı karşılıklı değişim),
- d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma),
- e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar),
- f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim),
- g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek),
- h) Kültürel değişme (cultural change = değişim).

Hekimlik Sanatı
Prof. Dr. M. Arif AKSİT ©
Güvenç B. Kültürün ABC'si, 2002©
29

Şekil 1: İnsanlar tek bir kültüre aynen uyum değil, kültür etkileşimleri oluştururlar^{1,2} (Güvenç, B. Kültürün ABC'si, 2002)

Kültür Etkileşimi ve Değişimleri ^{2,3}

a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon): Kültürel yapılanma, o kültüre ait eğitimin yapılmasıdır. Toplum buna göre yapılanmalıdır. Almanya'da çalışmak için Goethe Enstitüsünde eğitim alınması zorunlu tutulmaktadır. Burada Alman yapısı, Kültürel özelliklileri de öğrenilmiş olması beklenilmektedir. Konu değişim olup olmaması değil bilgilendirilmesidir. Bir kişi ev ziyaretine gitti, çay içti, parasını da tabağa koymalıdır. Türkiye'de bu hakaret anlamını taşır. Bir anneye gidip verilecek para ise, ederin 10 katı olmalı, burada manevi değeri de katılmalıdır. 1 frank ise, 10 frank konulması beklenir. Bizde Annemiz para verilmesine küser.

b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması): Kültürel değerler, zorla değil, istek ve arzu ile yayılabilir. Bunun oluşması için sevgi ve insanlık olmalıdır. Yenidoğan Servisine bir Alman değişim öğrencisi geldi. *Ben çay içmem* dedi. Baktı, kimse para veya herhangi bir şey ödemiyo, her birey kendisi veya ikram olarak çay doldurulup içiliyor. Çay satılan en kaliteli çay olduğu da kokusundan bellidir. *Kim ödiyo* diye sordu, *Servisin sorumlusu olan* dedim. Baktı *siz misiniz* dedi ve *elbette* dedim. *Burada çay içilmiyor, servisteki değişim, hasta irdelenmesi ve bir eğitim boyutu olduğuna dikkat et* dedim. *Bir değerlendirme toplantısı* dedim. *Sen de konuşmalara katılmak istiyorsan hasta konusunda çalışmalısın ve çay içmeye hak kazanmalısın* dedim. Çok çalışmaya başladı ve aynı şekilde

kendisi de aldığı çikolata, kek ve kuru pasta ile katkıda bulundu. Bu kişide değişim ötesi oluştu, sevgi ve insanlık boyutunun yayılması gözlenmiştir.

c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımla karşılıklı değişim): Kültürel açıdan göçlerde bu boyut beklenir. Ne aldık ne verdik boyutudur. Mesele almak değil, oluşan boyutun toplum tarafından kabul edilmesidir. Hekimlikte de Neonatoloji Yoğun Bakım Ünitesi kurulmuş ama tüm toplum prematürelere sekel olmadan büyümeleri ve gelişmelerini gözleyerek, Neonatoloji kavramını kabul ederek, sertifikasyon programları alarak, onlarda karşılıklı değişim oluşmuştur.

d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma): Kültürel yapı olarak yeni bir hizmet boyutunu oluşturmak bu kapsamdadır. Neonatoloji Yoğun Bakım yaklaşımında tüm diğer Doğumevleri ve kuruluşlarda da değişim yapılabilirse, amacına ulaşmış demektir. Topluma tek değil, ortak yapılanma ile oluşması etkin olmayı sağlayacaktır.

e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar): Kültürel değişime klasik olarak karşı çıkılır. Yeni köye adet mi getiriyorsun temek karşı çıkmaktır. Bizde doğum yaptırıyoruz, Doğumevi gibi bir ayrı bina ve teşkilat var, siz ne yapacaksınız? Biz sadece sevk ettiğiniz hastalara bakacağız. Bu kültürel şok boyutunda faydalı olunması ile bir düşünme oluşur. İlk planda kan değişimi yapılması, bunun gece ve gündüz yapılabilmesi, fototerapi uygulanması ve ayrıca ekstra para alınmaması bir faktör olmaktadır.

f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim): Kültürel değişimi dikta felsefesi, zorla yapmak ister. Ancak insanlık boyutunda zorlama ile başarı gözlenmemiştir. Sevgi boyutu ortaya girmelidir. İnsanların zorbayı sevmesi patolojik bir boyut olduğu da akla getirilmelidir.

g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek): Kültürel baskı olacağı ve kendilerinin dışlanacağı için değişim istenmez. *Biz Doğumevi ve diğer yaklaşımlar ile gerekeni yaparken, bu beğenilmeyecek, hoca oldukları için bizi aşağılayacaklar, bu nedenle direnmeliyiz* dedikleri duyulur gibi olur. Bu köle veya ezilmeme boyutudur. Burada enkültürasyon boyutu uygulanmalıdır. Kendileri isteyerek yapmalıydılar. Zorlama değil, sevgi ve insanlık boyutu ile yapmalıydılar. Hekimlik zaten hastaya göre yaklaşım gerektiği için canlandırma ile kazanılan yaşam bir asimilasyon değil, enkültürasyon boyutudur.

h) Kültürel değişim (cultural change = değişim): Kültürel açıdan bazı ülkelerde yaşatmama, canlandırmama, ötenazi yaklaşımı vardır. Onlarda etik hastane kurulları karar vermektedir. Yaşam hakkı temeldir, bu alınamaz diyen kişiye acayip sözler söylüyor diye bakılır. Amerika'da Afrika kökenli 1500gram doğum ağırlıklı ve üstü olan prematürelere ölüm oranı %3,07 iken Kafkas Kökenlilerde %1,14 olması, kabul edilemez ama gerçek denilmesi ile kabul etmek olanaklı görülmemelidir. Ülkemizde hiçbir ayırım yapılmazken, orada ayırımın bir göstergesi olmaktadır. Rakamlar bile ayrı verilmektedir.

Değişim, sevgi temelinde insanlıkta, eşitlik ve kardeşlik içinde olmalıdır. İnsanları ayrıştırma, sosyal sınıflara bölme ve bunlarda bebek ölümlerinin farklı olduğunu belirtmek bile kabul edilebilir olmamalıdır. Sorun neler ise çözümlenmelidir.

Kültürel etkileşim farklı boyutlarda olduğu için, bir göç durumunda etkileşim çok farklı yapıda olması da beklenilmektedir.

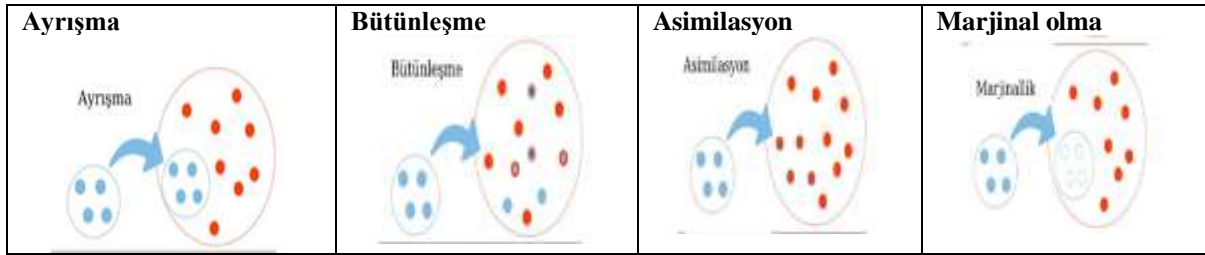
Toplum, kendisine uygun olanı kabul ederken, düzen değişikliği, lehine olsa bile istemez. Eğitimli, daha ziyade diplomalı olanlar daha karşı çıkanlar olacaktır. Eski köye yeni adet getirmektedirler denilecektir.

Kültürleşme bir bisiklet kullanmasını öğrenme değil, bu birliktelik, bir ekonomi ve sosyal boyut kazanmak anlamında olmalıdır. Kültürleşme olarak binme ile taşıt aracı olarak binmek elbet farklıdır, bu algılanmalıdır.

Kültürleşme, Wikipedia⁴

Kültürleşme iki farklı [kültürün](#) karşılaşmasıyla başlayan ve uyum ile sonuçlanan kültürel ve psikolojik değişim sürecidir ^[1]. Söz konusu değişikliklerin gerçekleşmesi yıllar hatta kuşaklar boyu süren zaman alıcı bir [süreçtir](#). Bireylerin bu değişiklikleri yönetmesi ise uyum (adaptation) olarak ifade edilmektedir ^[2].

Yüz yıllardır yaşanan [insan göçleri](#) sonucunda farklı kültürel arka plana sahip bireyler bir araya gelerek beraber yaşamaya başlamış ve bazı toplumlar kültürel olarak çok kültürlü (culturalyplural) hale gelmiştir ^[3]. Aynı kültürde bir araya gelen bu farklı kültürel geçmişe sahip grupların kültürleşmesini ve çeşitlenmesini Berry ^[2] üç temel faktöre dayandırmaktadır. Bunlar; gönüllülük (voluntariness), hareket (mobility) ve süreklilik (permanence) olarak adlandırılmaktadır. Bu üç faktöre göre değerlendirildiğinde kültürel gruplar göçmenler, mülteciler, konuklar, etnik kültürel gruplar ve yerliler olarak gruplandırılır. İlk olarak gönüllülük esası açısından değerlendirildiğinde, bu gruplardan bazılarının göç sürecine kendi istekleriyle katıldığı ve yeni kültürle iletişime açık olduğu görülürken, bazılarının ise zorunlu olarak göç ettiği görülmektedir. Örneğin göçmenler ve etnik kültürel gruplar yeni kültürün üyeleriyle iletişim kurmak konusunda istekli iken, mülteciler ve yerliler bu konuda gönülsüzdür. İkinci esas olan hareketlilik açısından bakıldığında, göçmenler gibi bazı grupların göç ederek yeni kültürle karşılaştığı, yerliler gibi bazı grupların ise hareket söz konusu olmadan kültürleşme sürecine zorunlu olarak dâhil olduğu belirtilmektedir. Son olarak bazı göçmenlerin kalıcı olarak yer değişikliği yaparken, öğrenciler ya da konuk işçiler gibi bazı grupların ise geçici süreliğine yeni kültürde ikamet etmesi süreklilik esasına dayanmaktadır.

Şekil 2: Kültürleşmenin dört temel formu: 1- Ayrışma, 2- Bütünleşme, 3- Asimilasyon, 4- Marjinalleştirme

Kültürleşme Süreci

Kültürleşme sürecinde yaşanan değişimler grup düzeyinde ve bireysel düzeyde olabilmektedir. Grup düzeyinde yaşanan değişimler sosyal yapı ve kurumlardaki değişimlerle, bireysel düzeydeki değişimler ise bireylerde meydana gelen psikolojik ve davranışsal değişimlerle karakterize edilmektedir ^[4].

Grup düzeyinde kültürleşme

Farklı kültürlerin karşılaşması sonucunda sosyal yapı, kurum ve kültürel pratiklerde gözlenen değişimler grup düzeyinde kültürleşme olarak ele alınmaktadır ^[4]. Kültürel ve [toplumsal gruplarda](#) meydana gelen değişimler şehirleşme ya da grup nüfusunun artması gibi fiziksel değişiklikler (physical-changes), yeni kültürün getirdiği yeni yeme alışkanlıkları ya da farklı hastalıklara maruz kalmak gibi biyolojik temelli değişiklikler (Biological-changes), göçün getirdiği statü değişikliğinden kaynaklanan ekonomik ve sosyal değişiklikler (Economic-and-social-changes) ve [kültürel normlar](#), [değerler](#), [dil](#) ve [din](#) gibi bazı köklü kültürel değişiklikler (cultural-changes) olabilir ^[2].

Birey düzeyinde kültürleşme

Kültürleşme sürecinin bireylerde yarattığı değişikliklere birey düzeyinde kültürleşme ya da [psikolojik kültürleşme](#) (psychological-acculturation) denmektedir ^[2]. Psikolojik kültürleşme sürecinde değişim davranışlarda ve [ruh sağlığında](#) gerçekleşmektedir. Konuşma, giyim ya da yeme içme alışkanlıklarında meydana gelen değişiklikler davranışsal alandaki değişiklikleri temsil etmektedir. Bu değişiklikler genelde kültürleşmenin ilk aşamalarında gerçekleşir ve hızlıdır. Davranışlarda meydana gelen değişikliklere kolay uyum sağlanır. Kültürleşme sürecinde yaşanan [depresyon](#) ve [kaygı](#) değişiklikler psikolojik değişikliklerdir. Bu tür psikolojik değişikliklere uyum sağlamak ise davranış değişikliğiyle kıyaslandığında daha zordur.

Psikolojik kültürleşme Süreci

Berry'e ^[2] göre kültürleşen bireyin deneyimlediği değişiklikler farklı süreçlerin birer ürünüdür. Bu süreçler davranış ve psikolojik değişikliklerde ayrı ayrı ele alınmaktadır. Davranışta yaşanan değişiklikler [kültürel dökülme](#) (cultural-shedding), [kültür öğrenme](#) (culture-learning) ve [kültürel çatışma](#) (cultural-conflict) olarak adlandırılan üç alt kültürleşme süreci ile açıklanmaktadır. Kültürel dökülme ve kültür öğrenme sürecinde birey

yeni kültüre uyum sağlayabilmek için tesadüfi ya da kasıtlı olarak yeni kültüre uymayan davranışlarını terk etme ya da yenisiyle değiştirme yoluna gitmektedir. Bu değişimler kolay değişimlerdir ve az strese neden olur. Kültürel çatışmada ise birey ve yeni kültür arasında uyuşmayan davranışlar bir problem olarak görülmekte uyum zorlaşmaktadır. Kültürel çatışma kültürleşmenin stresli olan kısmıdır. Genellikle psikolojik bir değişiklik olan [kültürleşme stresi](#) (acculturative-stress) ile sonuçlanmaktadır ^[5].

Kültürleşme stratejileri

Her bireyin kültürleşme süreci aynı değildir. Kültürleşme süreci kişiler arası farklılıklar gösterebilmektedir. Bireylerin birbirinden farklılaşan kültürleşme süreci kültürleşme stratejileri (acculturation-strategies) ile açıklanmaktadır ^[2]. Kültürleşme stratejileri iki bileşenden oluşmaktadır. Bu bileşenler kültürlerin birbirleriyle olan etkileşimleri sırasında bireylerin gün gün sergiledikleri tutum ve davranışlardır. En temel şekliyle bu stratejiler bireylerin gerçekte neyi tercih ettiklerini (tutumlar) ve gerçekte nasıl davrandıklarını (davranışlar) temsil etmektedir ^[6]. Kültürleşme stratejilerini belirleyen iki mesele vardır ^[2]. İlki kendi [kültürel kimliğini](#) ve özelliklerini ne derece sürdürmek istediğidir. İkincisi ise yeni kültüre ne derecede katılmak ve bu kültürün üyeleriyle ne derecede etkileşime geçmek istediğidir. Bu meselelere verilen olumlu ya da olumsuz cevaplar dört kültürleşme stratejisini oluşturmaktadır. Baskın olmayan grup açısından bakıldığı zaman dört stratejiden bahsedilmektedir. Eğer bireyler kendi kimliklerini sürdürmek istemez ve yeni kültür ile etkileşim içinde olmaya gönüllü olurlarsa [asimilasyon](#) (Assimilation), tam tersi olursa (kendi kimliklerini sürdürmek isteyip yeni kültürü reddetmek) [ayrılma](#) (Separation) stratejisinden bahsedilmektedir. Kültürleşen birey hem kendi kültürünün özelliklerini sürdürmek isteyip hem de iki kültürden bireylerle etkileşime devam ederse [bütünleşme](#) (Integration), tam tersi olarak her iki kültürü de reddederse [marjinalleşme](#) (Marginalisation) stratejisi ortaya çıkmaktadır. Kültürleşen bireyler seçecekleri strateji açısından özgürdür ve tercih ettikleri stratejiye göre yeni kültüre uyumları değişmektedir

Kültürleşme Stresi

Kültürleşme stresi kaynağını kültürleşme sürecinde yaşanan deneyimlerin problemleri olarak algılanmasından alan bir stres türü olarak tanımlanmakta ve kültürleşme sürecinde meydana gelen psikolojik değişikliklerden biri olarak ele alınmaktadır ^[2]. Berry ve meslektaşları ^[5] kültürleşme sürecinde deneyimlenen stres ve sonrasındaki uyumu kültürleşme stresi modelinde (Acculturative Stress Model) ele almaktadır. Bu modelde kültürleşme stresinin sonucu olarak kaygı ve depresyon gibi ruhsal problemler, psikosomatik belirtiler ve kimlik kargaşasını kapsayan bir takım stres davranışlarından bahsedilmektedir. Modele göre kültürleşme sürecinde yaşanan değişimler kolay olduğu zaman ve birey bu değişimleri bir problem olarak görmediği zaman bireyin deneyimlediği [stres düzeyi](#) düşmekte ve yeni kültüre uyum kolaylaşmaktadır. Birey kültürleşme sürecinde stresli durumlar deneyimledikçe ve meydana gelen değişimleri problem olarak algıladıkça iki durumla karşılaşma ihtimali var demektir. İlk olarak eğer bu problemlerle yeterince baş edebilirse olumlu uyumu başarabilmektedir. Öte yandan birey stresli durumların üstesinden başarılı bir şekilde gelemmez ise stres düzeyi yükselmekte, sonucu psikolojik rahatsızlıklara kadar dayanabilen olumsuz sonuçlar deneyimlemektedir.

Uyum

Bireyin uyumu kültürleşme sürecinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir ^[2]. Kültürleşen bireyin uyumu olumlu ve olumsuz olmak üzere iki uçta farklılaşan düzeylerde olabilir. Bazı kişiler yeni kültürün talep ettiği farklılıkları benimseyebilir ve olumlu bir uyum sergileyebilir. Bazı kişiler ise yeni çevrenin değişime talebine direnç göstererek olumsuz deneyimler yaşayabilir. Kültürleşmenin bir sonucu olarak temelde psikolojik ve sosyokültürel olmak üzere iki alanda uyum gerçekleşir ^[2]. [Psikolojik uyum](#) (psychological adaptation) bireyin yeni kültürde kendini nasıl hissettiği ile ilgilidir. Dolayısıyla psikolojik ve fiziksel iyi oluş bireyin yeni kültürde psikolojik olarak uyum sağlayabildiğine işaret etmektedir. [Sosyokültürel uyum](#) (sociocultural adaptation) ise bireyin yeni kültürde günlük işlerini sürdürmedeki başarısını ifade eder. Başka bir ifadeyle günlük hayatında karşılaştığı problemlerle baş edebilme kapasitesi olarak görülmektedir. Örnek vermek gerekirse bireyin yeni kültürde yaşadığı psikolojik problemler psikolojik uyum, iş yerindeki başarısı ise sosyokültürel uyum ile ilişkilidir. Bu iki uyum alanına sonradan Aycan ve Berry ^[8] tarafından yeni kültürde iş ve finansal açılardan memnun olmayı karşılayan [ekonomik uyum](#) (economic adaptation) eklenmiştir.

Yorum

Kültürel boyutta değişim ve uyum zamanla olabilirken bunun tam tersi de olabilmektedir. Bazı semboller öne çıkmaktadır. Örneğin başörtüsü nedeni ile öğrenciler yargılanmış, Üniversite ortamında, serbestlik ortamında din baskısı, dini propaganda yapmakta suçlanmışlardır. İşin garip tarafı avukatları da bu şekilde olduğunu savunmuşlar ve atılmışlardır. Halbuki evet dini

propaganda ile alakalı değil, *kültürel ve inancım olarak taktım* denilmesi, *herhangi bir dini propaganda yapmadım*, zaten *senin dinin sana, benimki bana Kuran hükmü vardır (109/6)* ifadesi sunulması ile ancak *sözel propaganda yapmayın, buna gitmesin* şeklinde, uyarı alırlardı.

Halen de bu imge olduğu sürece yaşanacaktır. Selçuk, Osmanlı ve halen Cumhuriyet döneminde din/Diyanet sadece TBMM öneriler sunar, danışmanlık yapar ve karar meclisindir. Bu açıdan kanunilik bir ilke olarak hukuk yapımıza girmiştir. Hiçbir şekilde Hristiyanlık/Katolik boyut olan şeriat ile yönetim olmamıştır. İsteyenler çıkmış, isyan etmişlerdir, ama yönetim bu yönde olmamıştır. ,

Şeriat; Kuran ötesinde, kalıplar, sünnet, mezhepler, yorum ve kıyas emsal alınır. Kanunlarımızda ise, kesin kanıta dayalı olmalı, herhangi bir görüşe dayanmamalıdır. Bu açıdan Türklere Kanunilik denilen hukuk düzeni olmuştur ve olmaktadır. Yasak ancak kanunlar ile konulabilir.

Haklardaki gelişmeler

Başlıca boyut Haklardaki değişimin olmasıdır.

Tarihsel değil, aile veya kişisel boyut değil, bu bir yaklaşım boyutudur.

FAZ 1,0: Bir baba şeklinde yaklaşım yapılmaktadır, emir verilir ve uygulanır. Baba göçüyoruz der ve her birey göçer.

FAZ 2,0: Yetki, görev ve sorumluluklar vardır, buna göre vazifeni yapmalı, kural ve düzene uymalısın. Göçte sorumluluk almalıdır, vazifesi vardır.

FAZ 3,0: Aydınlatıldıktan sonra, rıza şartı vardır, öneriler arasından tercih yaparsın. Göçmek veya göçmemek kararı bireye aittir.

FAZ 4,0: Birey Hakkı öncelikli, tüm kamu, kurum ve kuruluşlardan korunmalı, gözetilmeli ve talep olmadan verilmelidir. Birey hürdür, her zaman fikrini değiştirebilir, zamanı ve yolu da kendisi seçebilir, sorgulanmaz, sadece bilgi vermesi istenir.

Hekimlik Mesleğinde de benzer yaklaşım öngörülmektedir.

FAZ 5,0: Haklar olmaz ise karışma, kargaşa ve savaş ile bozgunculuk olur. İnanlar birbirleriyle çekişme değil, istediği boyutta anlaşmalıdır. Zaten bir tarafın aleyhine olan antlaşmalar hukuken geçersiz kabul edilecektir.

Haklardaki Gelişme

Haklardaki Gelişmeler

- **FAZ 1,0: PATERNALİSTİK, Hekim karar verir ve tedaviyi yapar** hasta uymak zorundadır, hastanın Tıp Bilgisi olmadığı için karışamaz, itaat etmelidir.
- **FAZ 2,0: YETKİ, GÖREV, SORUMLULUK ve VAZİFELE** geçerlidir. **Hekim görevini yapar, görev gereği hastanın onayını almak zorunda değildir** Acı ilacı içmek hastanın görevidir.
- **FAZ 3,0: HASTALIK YOK, HASTA VAR.** İlkeler ve sorumluluklar temeldir. Hekim **"doğru nedir ve ne yapmalıyın"** etik sorgular içindedir. Yapılacaklar otonomi içinde olup, zarar oluşturmama temellidir. Bağımsızlık, bireyin talep etmesi ile geçerli olur **aydınlatıldıktan sonra rıza şartı vardır.**
- **FAZ 4,0: BİREY HAKKI ÖNCELİKLİ:** Tüm teknoloji ve yaklaşımlar, bireyin sağlığı ve kişisel kararı temelindedir. Akıllı, karar veren cihazlar ve internet kolaylıklar sağlar **uzman görüşü alınır ama bireyin kararı temeldir.**

Şekil 3: Haklardaki Gelişmeler 4 Faz olarak haklardaki yapılanma özetlenmektedir⁵.

Kültür ve öğelerine göre etkileşimler

Göçebe, Kabile Kültürü

1) Aile yapısı: Dışarıdan gelen yabancıdır ve yapıyı bozacağı için istenmez. Evlenme bile kayıp olarak kabul edilir. Kabul edilmesi için yüklü başlık parası verirse kabul edilebilir. Yunanistan'da da kadın tarafı başlık verir, çocuklar kadının soyadını alırlar. Türkler yaklaşım olarak, göçler ile orayı sömürme yerine, oraya katkıda bulunmuşlar, kısaca, benimsenmişlerdir.

2) Kültürel Kaynaklar: Genellikle kültürel destanlar, yabancılar ile yapılan mücadele ve kahramanlıklar ile doludur, bireylerin ilk yaklaşımı olumsuz iken, olumluya dönüşmeyi, kültürel teslim olmak olarak gören olabilir. Türk kaynakları ile, o ülkenin geliştiği, refaha erdiği hikayeleri vardır, bu açıdan istenmezler, istenir olması, sosyal sınıfa imkan getirmesidir.

3) Çevre: Çevre imkanları her kabileye göre olduğu için, göç ile gelenler istenmez. Ancak, bir iyileştirme, sıtımdan kurtulmayı sağlamaları ile büyük bir imkân yaratılması beklenir. Yoksa mevcudun tahribi ile yeniden göç başlar. Türkler eski yerlere değil, daima yamaca yeni yapılanma ile yerleşmişlerdir. Halen dışarı göçen Ermeni, Rum mahalleleri Türkiye'de olduğu gibi korunmuş, sadece oradan gelenlere açılmıştır. Gelirlerse eski yerler durmaktadır.

4) Eğitim: İşe yaramayan eğitim bir yük olarak kabul edilir. Bu nedenle iş bulsun, bir zanaat öğreysin yeter denilir. Göç ile gelenlerdeki yüksek eğitim, adapte olabilmek için aralarında eğitilmiş ve becerikli kişilerin olması zorunlu olduğundan, gelenler ile iş birliği ve eş güdüm yapmak işlerine gelebilir. Türkler ilk gittikleri yere medrese kurarlar, eğitime devam ederler.

5) Yönetim; Din, Devlet, Politika: Son söz liderden çıkar, ama Türk yapısında TOY denilen bir mecliste karar alınır, her bireyin katılma hakkı vardır. Senin inanın sana, benim ki bana yaklaşımında din kalıpları önemsizleşir. Devlet bireyin hakkını korumak için vardır. Politika da seçim ile gelen ile, uzman olanların katılımı ile karar alınır. Bunun dışında dikta yaklaşımı en ideal denilen bile sorunludur, TOY yapısında dikta kabul görmez, göremez.

6) İnsan yapısı: İnsanlar o kabileye hizmet etmek için var oldukları inancı ile, bağlı ve bağımlıdırlar. Aykırı düşüncede olanlar ile bir süre sonra ayrılmak zorunda kalır. Göçler belirli kalıp içinde olanlardan uzak durmayı gerekli kılar. Entegre olunması da kişiliklere bağlıdır.

7) Sağlık: Birçok bulaşıcı hastalıklar göçler yolu ile gelirler. Amerikan yerlilerinin yokluğu, çiçekli battaniyeleri vererek, hastalığı yaymak, kendileri ise aşı ile korunarak sorun yaşamamak olarak görülebilir. Hizmet Türklerde yaratılış, yaratana yöneliktir, sağlık içindedir.

8) Teknoloji: Mevcut teknolojiye eğer uyuyorlarsa işçi ve diğer teknik eleman olarak işe yararlar. İspanya'da işçi, teknisyen sınıfı göçmesi, daha doğrusu dışlanması ve Flamenko dansı oynayan çingeneler, bu yapıda teknisyenlik yapanlar, göçe zorlanmaları nedeniyle, evlerine bakan kalmamış ve tüm çatılar akıyormuş. Bu açıdan çatisız evler yapılmaya başlanmış.

Kültürel Etkileşim

a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon): Kültürel yapı açısından göç ile gelen, dışardan gelen hocaların eğitmesi, özellikle gençlerin eğitimi önemli kabul edilebilir. Zamanımızda birçok kişi yurtdışına giderek eğitim almaktadır, bir nevi kültürlenmektedir. Bu kişiler tekrar gelmeyebilir ama orada kendi memleketinin bir bürosu gibi iş yaparlar. Çinliler bu açıdan dışardan gelenleri kabul ederek, etkin teknoloji gelişimi sağlamışlardır. Buna karşın eğitim için giden, kendi aile, halkını beğenmeyip onlarla çatışabilir. Sevgi ve insanlıkta olan yapmaz ama hırs ve akademik yükselme içinde olanlarda bu gözlenebilir.

Bir kişi değişim için en kolay yolun eğitim olduğu için, kendi kültüründen ayrılarak göçmen olması bir adet, gelenek gibi olmuştur. Aileler bunu desteklemektedirler.

b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması): Kültürel açıdan Amerika'ya giden Türklerin yapısı Avrupa'ya işçi olarak gittikleri için farklıdır. Amerika'da üst akademik eğitim almaları ile bir farklı boyut yakalamışlardır. Avrupa ise bunun tam tersidir. Birçok göç durumunda, göçecek kişilerin kendi memleketinde eğitilmesi, uyum sağlaması açısından önemli olabilmektedir.

Başkası yerine bizden bir eleman gelsin, bizde değişim yapsınlar istemesi ile bu daha etkin ve verimli olmaktadır.

c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımı karşılıklı değişim): Kültürel etkileşim karşılıklıdır. Giden de etkilenecek, gelen de etkilenecektir. Burada kültürel yapı öne çıkmaktadır. Aile bağları, sevgi ve destekleme önemlidir. Almanya'da varlığın devamlılığı aile, klan yapısının korunması, güçlü kılınması ile olmuştur.

Bir aileden çocuğun kolejlerde okuması, yurtdışına çıkması gibi birçok göç denilebilecek boyutlar onun daha sonra katılımı ile bir etkileşim olmasıdır. Ancak bu kendi benliği ve kendi kültürel yapısını da ilerletmelidir. Bu şekilde bir gurur kaynağı olacaktır.

d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma): Kültürel değişim artık onları farklı bir yapıya taşımaktadır. Alıncı denilmesi, artık yeni bir kültürel yapıdadır. Bu açıdan bunun sevgi, insanlık ve karşılıklı yardım üzere olması ile etkin bir varlık gösterilmesi de oluşmaktadır.

Bazı kişiler etkilenmesi ve yeni yapılanması için yurtdışına gönderilir, ama orada serseri gibi olabilir ve kendi kültürü dahil reddedebilir. Bu açıdan yeni yapılanma kabul veya reddedilebilir. Yer sofrası diye, masanın bacaklarının kesilmesi bir örnektir.

e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar): Kültürel şok ilk planda gidenlerde olduğu gözlenmektedir. Sokakta öpüşenleri gören bir kişi, bunun bir evli boyutu olmadan olması ile, bir şok yaşamaktadır. Her birey fahişe gibi görürken, kız olduğu, kimse ile cinsel ilişkiye girmemiş olması da ikinci şok olmaktadır. Tanışma öpücüğü olması ötesinde toplumun %90 yapısı da aynı olunca, bayılmaktan zor tutar kendini.

Bir kişi belirli kalıp içinde olursa, onu farklı kültür çarpabilir. Bir kimse şahadet getirirken, yanlış söylediğini kabul edebilir mi? La İlah=ilah yoktur, İlla-Allah=Allâh illa vardır yerine, başka tanrı yoktur derse, ilk söylediğini inkâr etmiş olur. Tek tanrıya inanma ile İslam farklı olmasını bir türlü kabul edemez. Yaradılış, Yaratan tanımını yapana İhlas süresini okur ama kültürü ona dışla denir, tanrı olarak kabul et der.

f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim): Kültürel varlığın devamı için bir uyum sağlamalıdır. Evde bile içtiği çay ve kahve için para öderken, hiç ödeme yapmaması, bir zorlama olarak görülebilir. Kabul etmez. Bunun bedelinin sohbet ve aynı zamanda paylaşım ile, karşılıklı eğitim ile ödendiğini kavratsa ancak rahat edebilir. Ortaya konan çikolatayı sorar, bu hastanın ailesinden gelen bir teşekkür çikolatasıdır. Her kişi bir tane alır, orada kalır. Niye diye sorar, gece geleceklerin hakkı denilir. Sorar, hakkın varsa alırsın, kimse karışmaz denir. Birden fazla alırsan, başkasının hakkını almış olursun diye ikazda bulunulur. Düşünür, değişmeli mi, eski huyunu mu devam ettirmelidir. Aile içinde olduğu, bir hakkı olduğu, tüm sağlık elemanlarının kardeş gibi evde oldukları algısı ile kabul eder.

Birçok kişi zorla namaz kıldırır, zamanla o kişiler dışlarlar ve ters yaklaşım içine girerler. Bu açıdan dinde zorlama yoktur, senin dinin ana, benimki de bana 109/6 olmasına karşın, bu bir kültürel bağlanma ve dışarı çıkmaması içindir. Yoksa göçer ve kaybederiz derler.

g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek): Kültürel egemenlik ile kişilik gidebilmektedir. Almanya'da ben içmem, parasını ödeyeceğim derse, Türkler arasında bu kişi Alman olmuş denilir ve artık eskisi gibi dertler açılmaz. Kişilik kaybı olmasın diyerek, her yurtdışına giden kişi, mutlaka evden, ülkesinden sık, sık aranır, hâl hatır sorulur.

Bir kişiyi tarikat ve belirli kalıba girmesi için, belirli zorlamalar yapılır. Bir göç ile Nirvana ulaşması istenir, bazen Haç kavramı aynı şekilde kullanılır. Sani oraya ulaşması ile Cennete ulaşacaktır. Bu şekilde asimilasyon için zorluk, eziyet ve buna benzer yaklaşımlar uygulanır. Bu bir müddet sonra dışlamanın ötesine, diğer akıllı olanlar kaçacaktır. Gerçek inanışta olanlar ise girmezler.

h) Kültürel değişme (cultural change = değişim): Kültürel değişim olmalı, bu gelişim üzerine yapılanmalıdır. Olumlu, sevgi ve insanlık yanları alınmalı ve bu benlik ile bütünleştirilmelidir.

Yabancı ülkeye gitmiş, yabancı olmuş, asimile olan kişi ile, kendi benliği ile o kültürü bütünleştiren, geliştiren farklıdır. Yabancı ülkeye gitmiş, insan olmuş, edep, ahlak boyutunu geliştirmiş olmakta bir meziyet olmaktadır. Bir açıdan biz, gittiğimiz ülkelerde insanlık ve sevginin yüzeysel olması ve bakılacak hastaların dar tanımlarla olması, bilimsel yetenek ve beceri kısıtlı kaldığı için orada akademik yerine ülkemiz tercih edilmiş ama yazar olarak, oradaki birçok boyut getirilerek Ülkemizde uygulamıştır. Ayrıca, Hacettepe yerine Eskişehir'de Neonatoloji yapılanması ilk kurulmuş ve geliştirilmiştir.

İslam bir bakıma değişim, göç boyutudur. Tamamen birey, kişi bazlı, yaratılış üzere, sevgi temelinde insanlıkta olmak, barışa yönelik çalışarak değer ve eser üretmek, paylaşmak, irdellemek ve bunun için eğitim, danışmanlık almayı, şurayı kabul etmektir. Karar bireye ait ve sorumlusu da bireydir. Salih ameller ve doğru ve güzellikle olmayı, etik ilkeleri tercih etmelidir. Bu bir yaşamda göç, değişim boyutudur.

Tarım Kültürü

1) Aile yapısı: Büyük aile yapısı daha öne çıkar. Bir örf, adet ve gelenek etkinliği, bu kalıp içinde varlığın devamlılığı esastır. Bize zararı yok ise, örfe bakalım denilir. Bu nedenle bir zaman kabul, bir süre sonra da ret edilebilir.

2) Kültürel Kaynaklar: Her toplumun kültürel destanları, epik hikayeleri vardır, bunlar bilim dışı olsa bile inanılır. Dini boyuta bağlamak ile bunu bir hayali olsa da kanıtsal denilir.

3) Çevre: Kendi varlıkları için önemlidir ama sıklıkla sonuna kadar kullanılır ve sonra başka yere gidilir, savaş yapılır. Göç bu nedenle çevre etkileşiminde önemli yer tutar.

4) Eğitim: Eğitim amacı olmalı, kendi benliğini öğrenmeli, diğerlerini öğrenirse, yanılabilir, isyan çıkarabilir. Kalıp içinde kalması istenir. Eğitim için göç, belirli yerde, ezberleme ve kalıbı öğretme içinde kalmaktır. Diploma almak önemlidir.

5) Yönetim; Din, Devlet, Politika: TCK dahil, düzenlemeler, örf, adetleri yapmamak bir suç teşkil etmez. Medeni Kanun'da sadece kanunda yoksa başvurulabilir. Ancak Tarım Kültüründe uymazsan dışlanırsın. Tüm din boyutu da buna bağlıdır. Politika bir grubun emrinde olursun. Göçmene tolere etmek, yardım etmek örf ve adette varsa yapılır. Peygamber göçmüş ve bu en

önemli örnek iken, din kaynaklı kişiler, Kuran'ı dışlayarak göç aleyhinde olurlar. Tarikat yapısı bu şekilde, aile/klan yapısındadır. Düzenlemelere uymak zorunluluktur.

6) İnsan yapısı: Asker gibi bir yapı ile, emir eri, bir faydalanılacak kişi olmasıdır. Kendisi düşünmemelidir. Göçte önemli bir eleman olmalıdır. Karar başkasında olmalı, askerlikte gibi komutanlar vermelidir.

7) Sağlık: Hizmette yapacak yeteneğini yapması önemlidir. Bu uğurda ölmeyi bilmelidir. Hızlı insan tüketimi vardır. Göçte eleman gereklidir, ama ancak işlevde sağlıklı olması beklenir.

8) Teknoloji: Kullanamayacağını bilmemelidir. Bir sabanı varsa, bunu kullanmalı, bu konuda gelişmelidir. Göç boyutunda arabanın kullanılması, malzemelerin etkin işlev görmesi ile bu yaklaşım öngörülmektedir.

Kültürel Etkileşim

a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon): Kültürel açıdan bakılınca tarımda kullanılan boyutlar değişmiş, teknoloji değişmiştir. Amerika'da bir çiftçi 10bin dönüm ekip biçiyorsa biz ise 10 dönüm hatta 100 metrekare ile yetiniyorsak, aradaki fark, tarım kültürü, diğeri ise endüstri kültürü olarak ekip, dikmek, ürün toplamaktır.

Kültürün diğer kültür içinde olması ile baskın olan diğerini kullanır. Bakü'de üniversiteler arasında ilişki kurması için, Rektör olarak gitmiş, gördüklerim, birçok kişi orada iş yapmak için bulunuyorlardı. Güvenilir olmadıkları ortada idi. Bunu yöneticilere söyledim. *Amerika gelip, işi kendi adamları ile yapıyor, bizleri karıştırmıyor. Burada ise sermaye bizden, işi yapan biziz ama bize iş yapmasını öğretmiş oluyorlar. İş öğrenince de onlara pahalı yapıyorsunuz diyerek kendimiz ele alıyoruz* dediler. *Tarım Kültürü yapısından Endüstriye geçmek için bu uygulamalı eğitim bedelini ödüyoruz* dedi.

Kültürel değişim, bir eğitim ile yapılmakta, başka göç edenlerden yararlanılmaktadır.

b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması): Kültürel açıdan değer yayılması, onları ortak etmektir. Birçok eski kent yakın olmasına karşın, birbirleri ile kalın ve dik surlarla korunmakta imişler. Gereğesine bakınca, düşmandan korunmak ama düşman kim? Yanındaki şehir devleti olmaktadır. Birbirleri ile değerleri paylaşma yerine ayrı ve özel, özgün olmak istemektedirler. Zamanımızda yapılan çarşı mutlaka onu da görün, çünkü çok farklı deniliyor. Birbirine medeniyet kazandırma yerine biz yaparız, bizim örf ve adetimiz üstün diyerek hâkim olmak istemektedirler. Bir güneş saati varsa diğerine bile verilmemiştir.

Yanıdaki şehirden kaynak aktarımı yapılması, senin kültürünü ortadan kaldıracak, halk o tarafa kayacak ise, bir çeki düzen vermelisin. Dikta yerine gerçek değerler üzerine olunmalıdır.

c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımla karşılıklı değişim): Kültürel değişim eski zamanlarda göçler ile olduğu anlaşılmaktadır. Hierapolis'te İskender yolu ve caddesi var, ama İskender buraya gelmemiştir. Gelmemiş ama kültürü, şehir yapım planı gelmiştir. Özelliği ne dersiniz, mermer yol, geniş, araba ile 3-4 sığabilecek yapıda, yüksek zemin, at arabasından inmeden alışveriş yapılabilir, yol dışında yüksek kaldırım var, orada geniş 5-6 kişi yan yana yürünebilecek şekilde ve arkalarında dükkanlar var. Yürüme yolunun üstü de kapalı, güneş, yağmur girmeyecek yapıda ve yanında dükkanlar bulunmaktadır, alış-veriş olabilsin.

Birçok kişi yurtdışına gidip orada gördüklerini, bilen kişiler ile analiz ederek, kendilerine uyarladıkları bilinmektedir.

d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma): Kültürel farklılık olarak, Türkler Rum yerleşkelerine oturmamışlar. Burası ova, bataklıktan kurutma şeklinde sıtma hâkim. Yamaçlarda Anofel sivrisi çıkamayacak yerlere (Culex kanadı kuvvetli çıkabilir ama sıtma taşımaz), kerpiç ile yapmış, dış varanda, balkon türü iki katlı yapmışlar, soğuk ve sıcak korumalı imiş. Taş binalar sıcak ve soğuk olmakta, bu açıdan en az 3 katlı olursa bir iyilik oluşurken, aynı boyut iki kat kerpiç ile başarı daha belirgindir. Ayrıca tahta ile gücendirme de gözlenmektedir. Taş binalar yıkılmış, diğerleri ayakta kalmıştır.

Yapamaz isen, dışardan göç alacak ve yaptırıcaksın. Eskiden köprü için dışardan destek alırken, şimdi bizim şirketlerimiz yapmaktadır.

e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar): Kültürel yaklaşımlarda, büyük bir çarşı ve büyük taşın yapılar varken, buraları bırakmak doğru olmamalıdır. Uyumsuzluk yaşanmış mıdır? Buralarda zamanla deprem veya diğer yıkılmalar ile tamir gözükmektedir. Tek büyük taş yerine, küçük taş ve iki veya üç sıra iç içe olması ve araya çimento/kireç konması ile bir farklı yapılar oluşmuştur.

Ticaret bu şekilde büyük dükkân yerine, açık Pazar şeklinde, her bireyin görerek alması, bir tekel yerine geniş imkân sunulması oluşturulmuştur. Gelenlerin park etmesi için geniş park alanları yapılmıştır. Büyük bir kültürel etkileşim alanı yapılmıştır. Kültürel şok yerine kültürel uyum oluşmuştur. Ancak eski yapı ve düzen, yapılması için binlerce köle de olmadığı için, olduğu gibi yıkıntı olmuştur. Tarihsel kalıntılar, kümes, ağıl olmuş, hayvan beslenmiştir.

İlk defa yurtdışına çıkan kişiler, bir parkta fahişelere kapıldığı gözlenir. Kendi ülkesinde de bazı yerlerde olduğunu algılamazlar. Bu kişilerin halk olmadığını algılamazlar, çünkü bir şok yaşamaktadırlar.

f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim): Kültürel değişim için halktan değil, halka zorla verilmelidir diyen dikta, rejim olarak başa gelmiş ama zaman süreci içinde yok olmuşlardır. Sevgi ve insanlık olmadan, zorla düzenleme başarılı olamaz. Bir kişi kendisi öğrenmeden, beceri kazanmadan, istemeden, beğenmeden yaptıkları ancak ezber olabilir. Kendisini etkilemez, felsefesi olmaz ve içine işlemez.

Her dikta bir zorlama ile değişim olacağını iddia ederler. Bir çobana Mercedes verilirse, kıyafeti değiştirilirse, yine aynı köylüdür. Tarlanı sürmek, traktör ve teknoloji öğretmeden, ona bu şekilde yaklaşım yapmak yerine işinde teknolojik cihaz kullanmayacağı şey vermek, gösteriş olmaktadır.

g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek): Kültürel zorlama ile kıyafet, geçinme ve yönetimde bulunması imkânı verilmesi ama kendi yapısında olmasının istenmesi ile bir köle olduğunun farkında bile olmaz. Kölelikte, ben köle değilim, sahibin idarecisiyim, ben tarlaları yönetiyor, ekimi denetliyorum derler. Aynı şekilde yaratan, kısaca tanrı yok diyen kişi, Kitaplara dayanmalı derken, tanrının değişimi ile oluşturulan Hz. İsa, tanrı oğlu diyerek, diğer peygamberler ifadesi ile tanrıçalık kalıbına bağımlılık yaratılmaktadır.

Kendi tarlanı sürmeyi öğrenmek yerine, başkası gelmesi ve senin orada işçi olman ama öğrenmemen, yetişmemen bir kölelik olmaz mı? Afrika'da çıkan kıymetli malzemeler, Batı kullanıyor ama onlar sömürülmüş olmuyor mu? Sen altınını ver, ben zengin olayım, sendeki altın bende duruyor, istediğinde olduğu gibi veririm. Buna riba denilir ve yasaklanan bir boyuttur.

h) Kültürel değişme (cultural change = değişim): Kültürel değişim, bir açıdan göç etmenin bir gereğesidir.

Yurtdışına eğitim için Osmanlı Döneminde gönderilenler, geri geldiklerinde Padişaha isyan etmişlerdir. Sistemi iyi analiz etmedikleri görülmüştür. Orada toplumun dediği, jüri sistematığı varken, burada doğrudan birey hakkı gözetilmektedir. Resim ve güzel sanatları öğrenmek, davranışlara, kültürel değişimlere açılmalarını desteklememiştir.

Endüstri Kültürü

1) Aile yapısı: Sermaye ve endüstri ile işçi ve toplumda özel sektörün bir işlev olarak oluşması ile yapılarda değişim olmuştur. Fabrika bir aile, Yenidoğan Yoğun Bakım bir aile yapısında kavuşmuştur. Bu birbirine saygı, hürmet kişilik haklarına uyum ile, paylaşımı getirmiş ise yüceleme gözlenmiştir. Sabancıların fabrikası yangın nedeniyle yok olmuş, işçilere çıkarma be kapatma denilince, işçiler kendi paralarını vermişler ve fabrika yeniden çalışır olmuştur. Bu nedenle artık bir grev-lokavt sözü edilmez olmuştur. Göç durumunda sermayedar işçilere sorar ve fikrini alırsa etkinlik başarılı olacaktır.

2) Kültürel Kaynaklar: Her bir fabrikanın bir iş yerinin geçmişi ve kuruluşu vardır. Bu bir kaynak olarak sürdürülmeli, eğer bilim ve insanlık dışı ise, bir farklı hikâye uydurma ile yapılanmalıdır. Göç şeklinde yeni fabrika ve yeni oluşumlar söz konusu olabilmektedir.

3) Çevre: Fabrikalar çevresinin uygunluğuna göre kurulduğu için önemlidir. Çevreyi kullanarak kazanç olması durumunda da çevre kullanılır. Zamanla bu kullanılan yerler, sonra ağaçlandırma ve yeni yapılanma ile düzenlenmektedir.

4) Eğitim: İşe yarar beceri önemlidir. Bu sağlanmıyorsa, göç yolu ile alınmalıdır. Almanya Türk işçilerini bu amaçla almıştır.

5) Yönetim; Din, Devlet, Politika: Sermayedar kontrol etmek ister. Bir nevi tapınma olması, gerek kuruculara gerek sermayedar veya buluşu yapanlara hayranlık, sık rastlanır. Turizm bir bakıma gelir kaynağı olarak göç etme şekline de döndürülür. Kışın sıcak yerlerde oteller 3 aylık paket program yaparak, onlara memlekette gibi hizmet sunarlar.

6) İnsan yapısı: İşçi yapısı, insan yapısı işletmeye ve müesseseye bağlı olmalı, onun düzenine uymalıdır. Göç bunu bozmamalıdır.

7) Sağlık: İş üreten sağlıklı olursa iş yapılabilir. Bu açıdan ücretsiz kontrol ve yapılanama yapılmıştır. Göç dikkat etmeli sağlığa zararlı yanı oluşmamalıdır.

8) Teknoloji: Fabrikanın ürettiği önemlidir. Etkin, verimli, kullanılabilir, kaliteli ve performansı yüksek olmalıdır. Bunun tanımı da memnuniyettir. Üretilen satılamaz, sonra iflasa gidilir. Göç bir şekilde kurtuluş olabilir. İyi kontrol edilmeli ve satışı yapılabilirdir.

Kültürel Etkileşim

a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon): Kültürel etkileşim olmak için, insanların teknik malzemeyi kullanmayı bilmelidirler. Bir şoför bile arabayı kullanmak için, teorik ve pratik eğitim almalıdır. Bunu bilmeden, öğrenmeden, beceri sahibi olmadan oluşamaz. Bu nedenle eğitim her bireye zorunlu hale gelmiştir. Her cihaz kendisine özgüdür, bu nedenle de başkasını kullanamaz.

Bir cihazı kullanabilmek için dışardan işçi ve eleman getirmek o sorunu çözmeye kolaylık sağlar. Bu açıdan endüstri kültüründe, Almanya Türkleri getirmesi boşuna değildir. Amaç, en zor ve kirli işlerde çalışmalarını istenirken, mal ve hizmet patronları olmuş ve bir boyuta çıkmışlardır.

b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması): Kültürel açıdan sermaye olmadan, yeni yapılanama belirli ücretler olmadan oluşamaz. Atatürk, belirli kişilere devletten para ayırmış, bunu Türkiye İş Bankasını kurdurarak onun kanalı ile vermiş, onlar şeker üretmişler. Türkiye’de pancar yetişmiyor, traktör yoktur ve diğer imkanlar yok iken bunu sağlamışlar. Muhalefet itiraz ediyor, dışardan şeker, kamıştan üretilenleri alıyoruz, vergi kaybı da olacak denilmiş. Cevap hepsi haklısınız, ama bu ülke kalkınmalıdır denilmiştir. Kültürel değişimde amaca yönelik riski almak gerekir.

Bir işi göç değil, kendi yapısına kazandırma yerine, ithal etmek işe malı alırsınız ama gerçek sahibi olamazsınız.

c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımla karşılıklı değişim): Kültürel değişim, şeker fabrikalarını diğer illere de kurmak ile oluşabilir. Suriye, şu andaki nüfusu on kat daha fazla besleyebilecek tarlalara sahip ve yerin 300 metre altından su çıkarma ile ürün almayı katlayan bir sistemi oluşturmak ile onlara imkân sağlanması, sömürenler tarafından istenilmez. Bilinçli olan isyan eder, antlaşma isterler, kurulmuş düzen değişir diyorlar.

Burada zirai olan etkileşim, bilimi ve yaklaşımı sağlayan %75 Türkiye olmakta, bir nevi göç ile oluşmaktadır.

d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma): Kültürel olarak işçi ve sermaye bütünleşmez, ama bunun tam tersi olması ile yücelmeler gözlenir. Örneğin; Sabancıların fabrikası yanınca, işçilerin çıkarılması olsa bile paraları verilemiyor, yeterince sigortadan para alınamıyor, tamamen yokluk söz konusu iken, işçiler bizim biriktirdiklerimizi verelim, fabrika kurtulsun biz de işsiz kalmayalım demişlerdir. Sabancı fabrikalarında grev ve lokavt olmamış, işçi ile bütünleşmenin seviyesi yaşanmıştır.

Etkileşim yaşanırken, özel sektör, kamu, devlet sektörü ötesinde vakıf, üçüncü sektör devreye alınmalıdır. Bu toptan, halkın bütünleşmesi ile oluşan ekonomik değişimdir. Her ünite, havuz; gelir ve giderine sahip çıkacak, net gelirden de yaptıkları ciro karşılığında alacaklardır. Net gelirin %50 si gelirden pay olarak dağıtılırken, %30 yatırım için, %10 ücretsiz olgular ve araştırmalar için ayrılmakta, %10 yedek akçe olmaktadır.

e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar): Kültürel açıdan zenginleşme hayali kurarken iflas olması gibi birçok boyut ile karşılaşılır. Covid olması gibi durumlarda birden iflase sürükletilebilir. Grev için lokavt silahı hazır bekletilir ama Sabancı örneğinde olduğu gibi işçi ile bütünleşme çok farklı zemine taşır. Gelirden pay vermek, vakıf sistemi gibi bir boyut, büyük kültürel şok oluşturmaktadır, benim param diyen kişiye paylaşım bir şoktur.

Birçok kişi şok tablosu için kaçacak yer, bir başka ülkede yazlık adı altında ev alıp, yerleşmeyi göze almaktadırlar. Bu yönetimde olanlarda da gözlenir. Göçe hazırlık yaparlar.

f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim): Kültürel yapı, diktaya uygundur. Ben idare edeceğim, sermayedar benim olgusu vardır. Halk seçim ile başa gelse bile, benim onayımı almadan hiçbir yaklaşım yapamaz denilir. Yönetim, halk, bireylerin refahı için hizmet üretirken, sermayenin de yapılanması için destek olmalıdır. Bu bir kayırma olmamalıdır.

Bir işin olması için, zorla emir yaparsanız, olan işten verim alamazsınız. Daha zorlama ile bireyler kaçacak, iş değiştirecek ve kaybolacaktır. Bankalarda paralar, dövizler bir sanal yapıdadır. Eğer dikta bankadaki dövizlere el koymak isterse, böyle bir para bulunamaz, hepsi başka yerlere kaymıştır, hisse senedi veya senet olmuştur.

g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek): Kültürel açıdan Kore’de Türk askeri 12 kat sayıca üstün Çinlilere karşı direnmişlerdir. Burada sayı ile gelip, zorla geçmeye çalışan bir grup, buna güruh demeli, ama karşısında bilinçle savunan, öldüren ama kendini savunan direnen, süngü ile mücadele eden bir cephe vardır. Dayanılamaz, birisinde kuru kalabalık, diğerinde ise bir bilinçli savunan asker mevcuttur. Bu açıdan askerlikte bile bilinçli olmak gerekir, Türk askerinde cephede Yedek-Subay, üniversite bitiren komutan vardır. Teslim alınması durumunda ise, esir olmamak istemişler, nedeni bize zaten tazminat ödenecek, ben serbest kalırsan, açacağım eczaneye kimse gelmez, kaçak damgası ile yaşamak istemem denilmiştir.

Bir Ülke Vatandaşı olan Türkler, Almanya dahil her gittikleri yerde ayrı bir koloni oluşturmuş, Almancı olmuş, değişim yaşamışlar ama asimile olmaya direnmişler, olmamışlardır.

h) Kültürel değişim (cultural change = değişim): Kültürel açıdan her teknolojik cihaz veya alet bir değişimi gerekli kılar. 124 Serçeden Mercedes’e geçen kişi, birçok davranışını da değiştirmelidir. Ağırbaşlı, başkasına yol veren, kaza olursa yüksek bedel açacağı için yol veren olmalıdır.

Birçok kişi göç etmesinin nedeni kültürel değişimdir. Peygamber de değişimi yapabilmesi ile önemli katkı sağlanmıştır. Mekke ayetleri daha ziyade felsefe boyutlu iken Medine ayetleri uygulama ve sosyal boyutta olduğu söylenir.

Globalleşme, Yüksek Teknoloji Kültürü

1) Aile yapısı: Birey büyük laflar eder, her toplantıda kendisi başkan gibi konuşur, kendi fikirleri dışındakileri de kabul etmez. Seçim zaten anlamsız demekte ve kendi görüşleri olmaz ise olmaz demektedir. Göç durumu da kendi görüşünü güçlendirmek için rakam, istatistikler sunar.

2) Kültürel Kaynaklar: Çeşitli diplomalar ile konuşur, kendisi değil, kitap bilgisini sunar. Farklı bir boyut açarsanız konuşamaz ve size çok kızar. Özel sektör, Kamu Sektörünü bilir, ama Üçüncü Sektör hakkında bilgisi dardır, kabul etmez, dışlar. Askıda ekmek kavramını alı, veriş şeklinde görür, devlet yardım etsin görüşünü ileri sürer.

3) Çevre: Belirli üst tabaka, yönetici ve parasal etkinlik ile toplum ile ayrılmaktadır. Basit şeyler değil, en kıymetli şeylere layıktır. Göç konusu kendisini değil, başkalarını ilgilendirmeli ama bir yük ve karşıdır.

4) Eğitim: Eğitim boyut sosyal sınıfı tanımlamada önemlidir. Her kişi toplumda yerini bilmeli, sermaye ve buna benzer güce karşı çıkmak değil, onlara uygun olmalıdır.

5) Yönetim; Din, Devlet, Politika: Bilinmeli ki süper güce uygun olamayan hükümetler yıkılır ve insanlığa karşı suçtan yargılanır, kendileri de ne yaptık diye düşünürler. Göç, süper güçlerin yaptığı, neden olduğudur, bu nedenle sorunu çözmek zayıfın işidir.

6) İnsan yapısı: Yüksek bilgili, eğitilmiş ama kitap kalıbında olmalı, yönetime uyum sağlamalıdır. Yapılanların bilimsel boyutta açıklaması yapılır. Enflasyon nedeni ortaya konulur ama enflasyonun tedavisi klasik yöntem, zamlarla karşılanın denilir. Göçte de bakılmalı ama biz bakmayız derler.

7) Sağlık: Üst yönetimin sağlıklı olması, varlığı önemli, önceliklidir, ancak zenginlik nedeni ile alkol ve kumar onları bitirmektedir. Sonuçta kendilerini kendileri yitirirler. Göçte olanlar bir yerde olur, sıkışır ve bu nedenle sağlıktan, bulaşmadan kurtulur. Yunan Adlarına ziyarete gitmiştik, göçmenlere bir sahili ayırmışlar, burada denizde yıkanıp, eşyalarını

temizliyorlar, bakkaldan, oradaki bakkaldan alışveriş yapıp yemek temin ediyorlardı. Kimse ile temasa müsaade edilmemekte idi.

8) Teknoloji: Teknolojiyi kullanan üstün yapıda, yönetici, diğerleri de ona uymalı, onların refahına çalışmalıdır. Afrika çalışsın, zenginliklerini vermeli, sömürgelemlerden gelenleri Avrupa paylaşsın temeldir. Göç, onlar göçer ve yokluğa giderler.

Kültürel Etkileşim

a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon): Kültürel açıdan global kültür, güçlü ve etkin olduğu düşünerek, tüm eğitimlerinde de ben bilirmiyi yükler. Empati yapmaz. Tüm evrene yaymak ve baskısı, etkisi içinde olmasını ister. Bu açıdan her kabile bile bu yapıda olmalıdır.

Bu zamanda Suriye’de kabileleri toplayan Amerika, 800 civarındaki gruplara, Mısır ve Arabistan etkisi, desteğini istemelerini önermiştir. Ancak tümü Türkiye demiştir. Siz Osmanlı ile kavgalıyız denilince de onlar bizi yok etmedi, onlar sayesinde varız, ama şimdi güçlüye bağımlı olmamız isteniyor, kimliğimizi kaybederiz demişlerdir. Kültürleme varlığın kalkması olursa, kabul görmemektedir. Göç tercih edilmektedir.

b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması): Kültürel açıdan değerlerin yayılması, üstün güç için olurken, zayıfların gücü silinmelidir. Yapılmıyorsa, ortaya bir anarşik boyut, bir terör devleti çıkarılır ve buna göre karışıklık bozgunculuk ile değerler ortadan kalkar ve devamlı savaş ortamı oluşur.

Kudüs’te ki Hristiyan varlığı yok olma tehdidi altındadır, bunu Türkiye önlediği için Papa teşekkürüne gelmiştir. Yahudiler göç edebilirler ama biz etmeyiz demektelerdir.

c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımı karşılıklı değişim): Kültürel açıdan Türklerin varlıklarının devam etmesi, değişimi, adaptasyonu bir kültürel öge olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır. Orta Asya’da tek bir kültürel yapı yoktur. Bunlar; a) Şehirlerde oturan, belirli Tarım Kültürü ağırlıklı bir grup vardır. Ayrıca b) Dağlarda izole yaşayan bir serbest, bağımsız bir yapı oluşmuştur, bunun yanında sıklıkla söz edilen, c) Göçebe olan devamlı yer değiştiren bir grup, oluşum vardır. Bunlar savaşçı olsa da sıklıkla bu kadar hızlı büyümeleri anlaşma yapmaları ile olmuştur. 622 Medine Antlaşması Selçuk ve Osmanlıların büyümesinde de katkı sağlamış, savaş değil, fetih, medeniyet götürmüşlerdir.

Bir yeni katılım ile dersler bile değişmelidir. Konu aynı olabilir ama öğrenciler farklıdır. Bir doktor arkadaş, mezun olduktan sonra bir derse geldi, farklı ama aynı sunular, slide var dedi. Daha sonra aynı derse geldi, yine farklı dedi. Ders aynı ama işleme öğrencilere göre olduğu için bir nevi göç durumuna göre oluşması nedeniyle değişmektedir, dedim. Tahtaya yazılanın yanlış olduğunu söylemem, her öğrenciye katkı vermesini sağlamam ile, olay çok farklı yönleri gidebilmektedir.

d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma): Kültürel açıdan farklı bir hoca, yazar, Kazakistan’da ders verecektir. Etkileşim olması bekleniyor ama nasıl olacaktır. Konu anlatılacak olursa, zaten kitaplardan öğrenilmiştir. Yeniden yapılanma bekleniyor ama nasıl olacaktır? Öğrenci, Pediatri Uzmanları ve diğer doktorlar diye ayırdım. Hepsine 3 saat ayırdım, ders süresi normalde 45 dakika olmasına karşın bu şekilde uyarladım. Sunuyu gösterdim, ne diyorsunuz dedim. Ben karşı fikirleri, beyin fırtınası yarattım. 10 ders iken

3x10=30 derse çıktı. Düşünme, algılama ve tek doğru olmayacağını, hastaya göre irdelemenin de tek değil, karmaşık yapılması, birbirlerine muhtaç olduklarını algıladılar.

Burada göç bir kişi bile olsa, etkileşim sağlıyorsa değiştirebilir. Birçok felsefeci bunu sağlamış, hatta ses sanatçıları da bu etkiyi oluşturmuştur. Barış Manço bu kişilerdendir.

e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar): Kültürel farklı bir yere gidince, bir şok yaşamaya hazır olmak gerekir. Zorlamaya giderseniz, kaybedersiniz. Kazakistan'da sınıfa girince, hepsi kalkıp, günaydın dediler. Asker gibi selamladılar. Olmadı dedim, sınıf başkanı üç kişiyi gösterdi, bunlar geç günaydın dedi diye ihbar etti. Ben hocanız değil, arkadaşınız olsam, sınıfa girsem ne yaparsınız dedim. Hepimiz kardeşiz, bu açıdan hekimlerde aynı yapıda olmalı dedim. 3 defa sınıfa çıktım, girdim. Baktım tam olmuyor, sunuyu gösterdim, kim bunu yapmış, bu yanlış hatalı dedim. Bunu okuyan çocuk, hocam siz yapmışsınız dedim. Sonra da açıklama ile bu durumun genel doğru ama birey bazına uymayacağını söyledim, anlattım. Bu açıdan karşılıklı konuşmak için arkadaş olunmalı dedim. Sonra pekişmesi için çikolata aldım kendi aralarında dağıttılar, bir parça da ben aldım. 30 ders olunca şok yatıştı sanıyorum.

Bir öğrenci hastanede ders olacağını sanmış, geç geldi. Hemen sınıf temsilcisi hayır dedi, ben de neden diye sordum. Sınıfın en çalışkanı imiş. Hoş görü, empati ve insanlık olarak bağışlanma konusu ile yaklaşım ve deontoloji konularını işledik. Bir nevi göç olursa, kabul etmeyecek miyiz dedik. Kişi ötesi, sınıfta büyük bir rahatlama ve memnuniyet görülmeye değerdi.

f) Zorla kültürlenme (trans curation = zorla değişim): Kültürel açıdan Kazakistan'da eğitim zorla olmalı diye bana ısrar ettiler. Bakın bu arkadaşlarınız cevap veriyorlar ama sırada sopa gibi oturmuyorlar dedim. Zorlama olunca düşünme kalkıyor ve sizin tartışmaya katılmanız olmuyor dedim. Birkaç sınav denemesi yaptık, soruları kendileri sordular, kitaptan baktılar ve yanıtladılar. Çok renkli geçti ve zorlama değil, bireyin istemesi ile sonuca daha kısa, hızlı ve akılda kalıcı oluyor dediler.

Öğrencilerin hocaları yumuşak olunmamalı derken, hastane uygulamalarında ortada oluşan sohbet ve etkileşim onları da etkiledi. Karşılıklı katkı vermeleri, danışmaları ile, sizler başka yere mi göçtünüz dediler.

g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek): Kültürel açıdan büyük kuruluşların ve devletlerin tıbbi açıdan mükemmel olduğu fikri hâkim idi. Bizler de gelebilir miyiz derlerken, kendi ülkelerinde de iyi eğitim alacaklarını kavradılar. Beni servise çıkardılar, bir hasta gösterdiler ama bilgi vermediler. Ben prematüre, an-ansefali olduğu, bu açıdan yaşaması zor ama akciğer daha matür olduğundan dolayı, 45 gündür yaşatmak bunu mucizedir. Sizleri tebrik ederim hem yaşatmak hem ötenazi yapmamak hem de bu hastadan gurur duymanız dedim. Bu bir insanlık, bir örnek boyut, siz bu çocuğu çok seviyorsunuz da dedim. Oturduk, yaşam hakkı ve sağlanan yaklaşımların deontolojik yapısı irdelendi.

Bu olgu sonunda biz bu olguları öldüren bir kültürde olmak istemeyiz dediler. Biz insanız, insan olmalıyız.

h) Kültürel değişim (cultural change = değişim): Kültürel değişim, yüksek teknoloji bir yapıya gidip, Türkiye'den kültürel ne götürülebilir ki diye düşünmemeli. Orada kendilerinin

bir üst yapıda olması, bakım bakımından Türkiye'nin 1970 tarihlerindeki yapısı olsa bile bu düzeltilbilir dedim. Tek güç, sizlerin bu kültürel değişimi istemeniz diye ekledim.

Bir işletme, üstün nitelikli teknolojik cihazlara sahip olması ile, Amerika'da olduğu gibi, yaşam hakkı verilmemesi ile insan bu aletlerin anlamını sorguluyor. Faydası bir hafta ile sınırlandırma bile anlaşılır bulunmuyor. Amerika Hastane Etik Kurulunda, oğlumun arkadaşı, 2 ay ventilatörde kaldı, sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesinden İnşaat Mühendisi oldu ve yaşamını sürdürüyor demem bile anlam ifade etmedi. Bir hafta sonra araba çarpan 7 yaşındaki çocuğun ventilatörü kapatıldı. Kültürel değişim yapılamadı.

Birey Hakları Kültürü

1) Aile yapısı: Her birey kendisi karar vermeli, bilgilendirilme, aydınlanma sonrası rıza kendisine ait ve sorumluluk ta kendisindedir. Aile değil, tek karar vericidir. Bu kararı alırken toplumu gözetebilir ama zarar ve zulüm göstermesi kabul edilemez. Göç yaparken, toplu değil, birey olarak olaya bakar.

2) Kültürel Kaynaklar: Kaynak kendisi, en değerli varlığı kendisidir, bu açıdan buna sahip çıkmalıdır. En büyük amacı, kültürel varlığını iletirmek, geliştirmek ve muasır medeniyet ötesine çekmektir. Kültürel etkileşim, katkı alacak ise gider veya katkı verecek ise göçer.

3) Çevre: Birey rahat ve mutlu olmak için en ideal çevrede olmayı ister. Devamlı pencereden deniz ve güzel manzarayı görmek insana psikolojik baskı yapar. Bu açıdan güzele ne kadar katkım var der. Göçte ise istenilen yapı olmasa da onu güzelleştirmek bir yaşam amacı olacaktır.

4) Eğitim: Varlık için en güçlü etken, silah eğitimidir. Bu diploma almak değil, beceri ve etkinliğe kavuşmak olmalıdır. Göç, etkinliği almak ve kazanmak veya bu yaklaşımları kazandırmak olmalıdır.

5) Yönetim; Din, Devlet, Politika: İnsan kendi yapısı içinde, hırs ve zorlama ile açmaza girecektir. Bu kaybına neden olacaktır. Bu açıdan sevgi ve insanlık boyutu ile, bir kendi dışında değil, zaten zarar ve zulüm yoksa karışmaya hakları da olmayacaktır. Yarar boyutunda, güzelliği paylaşmak ilk planda emin olmadıkları için tereddüt olabilir, yapabilir ama sonra ispat ile bu benimsenir.

6) İnsan yapısı: İnsan olarak kendisidir, bu açıdan kendisini yetiştirmeli, anlamsız, boş değil, faydalı, katkı sağlayanlara yönelmesi beklenir. En iyi eğitim kendisini eğitmektir.

7) Sağlık: Tüm var oluş ve varlığın etkin, verimli olması, sağlıklı olmak ile olasıdır. Korumak, gözetmek, zararlı olanlardan kaçmak önemlidir. Göç birey kaybı olmaması için üstün gayreti gerekli kılmaktadır.

8) Teknoloji: Teknoloji bir bakıma insanı çeken unsurdur. Bu maddi değil, her aşamada önemli olabilir. Bunu almak yerine, kendimizin yapması, yapmasını öğretmesi amaçtır. Zamanımızda göç boyutu arabamız ile olmaktadır, bu nedenle, seyahat etmek değil, gidilen ve gelen yere kültürel etkileşin yapmalıdır.

Kültürel Etkileşim

a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon): Kültürel açıdan yaklaşım eğitim vermek ile olmalı, kendisi yapacaktır. Birey başkasından yardım, destek alabilir ama, başkasına fatura edemez. Dua, anlamsız değil, yaratılışa uygun, zihin açıklığı şeklinde olabilir. Kendine güven, dayanma ve beceri, kabiliyetine göre yaklaşım yapması, bilimde olmasını öğrenmesi bir kültürel değişimdir.

Bir kişi zorbalık içinde ise, gitmeli, eğitimi ile uygun yer bulmalı, göçmeli ve orada yerleşmelidir. Bu kültürlenmenin bir sonucudur.

b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması): Kültürel açıdan bakıldığında her bireyin kişiliği, şahsiyeti ve fikirleri ayrı olduğuna göre bunu yaymak için yazmalı, konuşmalı ve çevre ile iletişim kurmalıdır. Yapılamıyor değil, bu bir görevdir yapılmalıdır.

Bir kişi yolda bir taş görür ve kenara iterse, bu bir manevi değer yayılmasıdır. Ayağına taş takılan küfredecek, kızacak ve morali bozulacaktır. Ancak düz yolda yürürse mutluluğu devam edecektir.

c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımla karşılıklı değişim): Kültürel değişim, sohbetlerle ilerlediği için, Fransa'da felsefecilerin gittikleri kahveler olmaktadır. Burada değişik fikirler kendisine yer bulmuştur. Bizde de oluşan Kırathane, anlam olarak okuma odaları iken burada sohbet derin olmamasından şikâyet edilir. Ancak, politikacıları kahvehanede pes ettirildikleri bilinir. Onun tarafını tutar gibi yapılıp ve beyin fırtınası ile ters çevirirler.

Bir kişiden fikir almak için sohbet, iletişim ve ilişki önemlidir. 5 yaşındaki çocuğum ile bahçede yabancı otları toplarken, *bunlar çok zararlı değil mi* diye sordu. Ben de *zararlı değil, bak dışardakine dokunmuyoruz, bahçe içindeki için zayıf olduğu için, zayıf koruyoruz* dedim. *Onlara da saygı duymalıyız değil mi* diye karşılık verdi. Bu büyük bir değişim olmuştur.

d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma): Kültürel açıdan bazı kitapları okuyunca, yağmur suyunun korunması, çatıdan toplanılan su ile havuz yapılması gibi düşünceleri kitaplar ile okuyunca kendim de denedim. Yayın yaptım. Bu önemli bir boyuttur.

İklim değişikliği oldu, artık sıcaktan buharlaşma yüksek ve yağmur da bir kovadan boşalır gibi olacaktır. Sonuçta toprak yıkanacak, sel ile taşınacaktır. Bunun için Kaliforniya'da otopark alanları aşağıda yapılmış ve yağmur zamanı su burada toplanmaktadır. Aynı şekilde bahçelere yapılan altı plastikten havuzlar ile su toplanmakta, damlalık yolu ile bitkilere ulaşması ile yeşillik oluşmaktadır. Bu bir değişimdir, yeni bir kültürel yapıdır.

e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar): Kültürel açıdan 6-7 yaşından bu yana, bizim ailede toplantılarda söz verilirdi. Daha sonra ise büyükler irdeler ve buna göre karar oluştururlardı. Düşünün büyük bir karar verilecek ve son söz olarak çocuğa veriliyor. Bu birçok toplumda kültürel şok yaratır. Çocuk kimin, kim olduğunu tam bilemez, fikirlere göre yaklaşır, mantık ve somut verilere göre yaklaşır. Söylüyorsunuz ama yaptığı bir zarar var mıdır diye sorar. Yok ise karar yorum üzere olacaktır, bu geçerli olmamalıdır. Bir bakıma toplantıyı idare edene de kararda kolaylık olur. Çocuktan al haberi boşuna denilmemiştir.

Tsunami faciasında 7 yaşındaki bir çocuk, bize hoca derste öğretiler, Kaliforniya fayı kırılınca deniz çekilecek sonra metrelerce su ile insanlar boğulacak dediler demiş. Bunun üzerine aile etraftakilere haber vererek 700 civarında kişi kurtulmuş. Ben aile ve toplumu kutlarım, çocuk hayal görür dememişler dedim. Kültürel şokta çocuğa kim inanır?

f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim): Kültürel etkileşim içinde polis devletleri ve asker yapısında güçlü yapıları vardır. Amerika'da zenci, Afrika Amerikalı kişiyi öldüren hiçbir polis, jüri tarafından suçlu görülüyorsa, bu yönetim dikta, polis devletidir. Aynı zamanda askerleri de tüm Dünyada etkin savaş halindedir.

Bir konuda zarar ve zulüm varsa, uyarılır, dikkat çekilir, öğüt verilir. Suç işlerse de ihbar edilir. Durdurma eylemi zordur, zorbalık ancak kolluk kuvvetleri yapabilir. Bir polise doğrudan ateş edemezsin, uyarmalı, havaya sonra ayağa ateş et ve bunu kabul ettirmek, zorbanın elinden gücü almak olarak yorumlanacak, kabul edilmeyecektir.

g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek): Kültürel açıdan güçlü zayıfı kontrol etmek ister. Bahanesi de hazırdır, onun iyiliği için yapar. Babalar çocuğunu döver, adam olması için, ders çalışsın için yapar. Korkar çalışır ve sınıfı geçer. Ama artık bir gücün altında çalışacak, kendi benliği hürriyeti olmayacaktır. Tüm yaşamı bağımlı, köle gibi olacaktır.

Bir kişi zorbalığın gücünü kabul ediyor, ne yapayım, yapmalıyım diyorsa kaybedilmiş kişidir. Göç hususu vardır, Peygamberlerin adedidir, hiçbir zaman kişilik bir güce teslim edilemez.

h) Kültürel değişme (cultural change = değişim): Kültürel değişim gelişim üzere olmalıdır. Atatürk bunun muasır medeniyet ötesi olmasını öngörür. Çağdaş değil, çağın ötesi olması arzu edilir, buna göre yetiştirilmelidir. Değişim nasıl olsa olacaktır, bu bireyin gelişim üzere olması beklenir, yapılandırılmalıdır.

Bir kişi devamlı değişim içinde ise, kıyafetleri bile değişkendir. Nedeni sorulunca da her sefer göç içindeyiz, zamana ve ortama göre yapılanmalıyız der. Bunu anlayan olmayabilir ama bir gerçekliktir.

Karma Kültür Yapısı

Ülkemizde 3-5 kültürel yapı bir arada iken, birbirleri ile uyum içinde olmayı öğrenirken, Avrupa iki kültürlü bir yapıdadır. Bu nedenle birçok kişiyi algılamayabilirler. Kendi kültürlerine uyması, asimile olmasını isterler.

1) Aile yapısı: Belirli bir yapı olmadığı için, farklı yaklaşımları yapmak ters olabilir, bu açıdan bireye göre davranış önemlidir. Kıyafet, diploma ve bilgi ters sonuca, yanılmaya neden olabilir. Tek kişi yaşarken, bir aile veya grubun içinde, tarikatı aile ile kabul eden kişi olabilir. Bu açıdan göç yapılırken, güvensiz kişiliği öne çıkar.

2) Kültürel Kaynaklar: Çok farklı kaynaktan beslenebilir, ama hangisini kabul etmektedir. Uzman irdeleme gereklidir. Göce karşı mı, benimseyen mi, bile anlaşılamayabilir.

3) Çevre: Çevre faydalanmak içindir, doğayı koruyalım bile bir menfaat için olmalıdır. Göç çevreyi yok eder, karşıyız denilir.

4) Eğitim: Her türlü eğitimden insan olur, en büyük özellikleri ben bilmiyorum demezler, kulaktan öğrenilenler sunulur, doğru gibi yaklaşılır.

5) Yönetim; Din, Devlet, Politika: Din 44 yerde Tanrı yok derken, tek tanrı fikri ile tapınmayı, yaratılışı insan gibi yaklaşım yapmaya yönelirler. Kuran ayetleri yerine kendi görüşlerini koyar, Kuran ayetleri eskimiş, değişmiştir diye de eklerler. Bu açıdan Peygamber göçmüş olmasına karşın, yine Peygamber kaynaklı karşı çıktıkları da gözlenmektedir.

6) İnsan yapısı: Çok farklı insan olduğu, birbirlerini etkiledikleri için uzman görüşü değil, birleri kullanmış faydasını görmüş diyerek, ortaya atılanları belirtirler. Göç en büyü konuşma boyutudur.

7) Sağlık: Hastalık ve birçok tıbbi boyut dışında olurlar, ama bunlara bir kılıf uydururlar. Plasebo tıpta kontrol olarak faydası olmayan şeylerdir, ancak tüm etkinlikleri bu maddeler üzerindedir. Lüzumsuz bilgi ile yaklaşım yaparlar. Göçerler sıklıkla kızdıkları olup, yapmadıkları polisiye olayları da üzerlerine atarlar.

8) Teknoloji: Teknoloji otorite, faydalanma ve statü içindir. Araba alınacak ise imkanlara göre en pahalısı alınmalıdır. Göç ona maddi kazanç sağlasa bile karşısında rol takınır.

Kültürel Etkileşim

a) Kültürleme (enculturation = eğitim/sosyalizasyon): Kültürel açıdan eğitim insanların sosyal sınıf atlama için önemlidir. Bu nedenle karma kültürde birçok aile, kuruluş tüm kaynaklarını yeni neslin eğitime verir. Kolej bunun simgesidir.

Bir kişi eğitim için söz olduğuna, Peygamberimiz Çin'de bile olsa gidin alın demiştir der.

b) Kültürel yayılma (diffusion = maddi ve manevi değerlerin yayılması): Kültürel etkinlik açısından birçok mahalle bu nedenle devamlı taşınmanın olduğu görülür. Her bir aile başka daha üst kültür ile olan yerde olmak iter.

Bir bakıma daha üst kültür yoktur, saha üst sosyal konum vardır. Bu yapı insanı sevgi ve insanlık üzerine yapılandırarak anlamı taşımaz. Daha katı ve zalim yapı gözlenebilir. Bu ortamlardan kaçmalı, göçmelidir.

c) Kültürleşme (acculturation = yeni katılımla karşılıklı değişim): Kültürel etkileşim açısından o kültür bünyeye katmak, dost olarak, kardeş ve akraba olarak almak için onun liderinin kızı ile evlenmek ve çocuk sahibi olmak bir farklı katkı sağlamıştır. Leventler Endonezya ve bu yerlere gitmişler, orada evlenmişler, şimdi orası Müslüman ülkelerdir. Hristiyanlar ise kaleler yapıp, onlara hükmetmek istemişler ama başarısız olmuşlardır.

Değişim benzer ise çok etki yapmayabilir. Fazla ise de dışlatılabilir. Bu açıdan uyum, uyarılma önemlidir. Toplumun içinde onlara destek olacak olmalıdır. Süper güç bunu para, basın ile yapmaya çalışır ama sadece %25 kişiyi kendi safına çekebilir. Sömürme düzeni de bu kadar kişi ile oluşturulur.

d) Kültürlenme (culturation = etkileşim sonunda yeni yapılanma): Kültürel yeni yapılanma, Türklerin başarısının bir sırrıdır. İnsanlık ve sevgi ile yaklaşır, onların iyiliği için olduğuna inanmaları ile birliktelik oluşur.

Bir yaklaşımda karşılıklı kazanç olmalı, bir tarafın lehine olanlar ise, zaman süreci uzun olsa bile bir süre sonra nefreti bile körükleyebilir. Göç bir realitedir, sizi kovarlar.

e) Kültür şoku (culture shock = uyum sağlamadaki sorunlar): Kültürel faaliyet için, bir doğu ilinde zorlayarak halka orkestra ve opera dinletilmiş. Çıkanlara sorulmuş, Rus zulmünden sonra en büyük zulümdü demişler.

Bir şeyi sevdirmek için müzik, şiir önemlidir. Sevgi ve insanlık üzere olması beklenir. Ama bu şehvet ve cinsiyet olarak irdelenirse, Âdem ve Havva'nın Cennetten kovulma boyutu gibi, dışlanmak kaçınılmaz olur.

f) Zorla kültürlenme (trans culturation = zorla değişim): Kültürel değişim, demokrasi getireceğiz diyerek Irak, Suriye bir nevi işgal edildi. Milyonlarca kişi öldü. Bu zorla değişimi sağlar veya sağlayabilir mi? Elbette hayır.

Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır, tersi ise girer, saklanır, bulamazsın.

g) Kültürel özümseme (assimilation = kültürel egemenlik altına girmek): Kültürel olarak bir taraf tutmak ile ona bağlanmak olarak ele alınmaktadır. Bir takım tutulsa bile ona hayranlık değil, iyi oynaması veya oynamamasına göre tenkit edebilmelidir. Atatürk dediği gibi, ben

sporunun ahlaklı ve çevik olanı severim boyutunda olmalı. Aksi durum ise insanı bir bakıma köle yapar.

Birçok kimse belirli gücün esiri olmak, ona tapınmak ve onun esaretine girmek ister. Buna tanrı der, güzeli, atası der, ama sonuçta kendi benliği ortadan kalkar, farkında bile olmaz.

h) Kültürel değişme (cultural change = değişim): Kültürel değişim olmayacak ise yaşamanın anlamı sorgulanır. Her bir gün, her bir evlilik, iş durumu, akademik yükselme bir bakıma bir değişim olmalıdır. Göç etmek, her gün bir göç değil midir? Bir açıdan bakılınca değişim kendiliğinden, yavaş ve sessiz mi olacak, eğitim ile hızlı mı, ayrıca kendi benlik ile çabuklaştırılacak mıdır? Burada değişimin etik, sevgi ve insanlıkta olması istenmelidir.

Birey Hakkı

Bu yaklaşım her kültürde farklı algılanmaktadır. Hoca, öğrenci çalışsa idi geçerdi demekte, Yapılan sınavda da hakkı verilmiş ve kalmıştır, geçenler nasıl geçti vurgusu yapmaktadır. Sen hoca olduğuna göre neden ona öğretmedin denilince de başkası aldı, o almadı diyerek suçlu öğrenci olmaktadır.

Burada bir güç var, hoca, bu hocayı tatmin etmek gerekmede yaklaşımı hakimdir. Bu tanrı figürüne uygundur, hoca bir tanrının yansımasıdır. Birçok din de bu yapıdadır. Ona dua edin o size verir yaklaşımı hakimdir.

Musa'dan yemek istiyorlar, Tanrıdan iste diyorlar, gidin köyden alın diye yanıt veriyor. Yaratılış, yaratan kavramında torpil yok, şefaahat yok, insan kendi elleri ile kazanmalı deniliyor. Bu tip dua/istekler sapkınlık deniliyor. Hesap yaptıklarımızdan sorulacak, iyilik ve güzellikler kat ve kat iken, zarar ve zulümler ise olduğu kadar sunulacak.

Yaptığımız eserler, diktiğimiz ağaçlardan faydalananlar sürdükçe, buradan gelen sevap, bir bakıma şefaahat sürmeye devam edeceği vurgusu vardır.

Olumlu ve olumsuzlar ders niteliğinde olup, bu açıdan da örnek ve ibret almalıyız.

Tanrı yoktur, La İlah dedikten sonra illa Allah vardır derken, Allaha başka tanrı nereden gelmektedir. Böyle bir ekleme yoktur, ama tanrı figürü işlemek için yapılmaktadır.

Yaratılışta bilim üzere olan kişi, sevgi ve insanlıkta ise, etik ilkeler üzere yaklaşır ise, zarar ve zulüm göstermedikçe, her bireyin hakkına riayet ettikçe, elbette toplumda ve durumlarda saygı görmesi doğaldır. Ölümünden sonra da anılması beklenir.

Tarikatlar ise bizi kalıba sokmakta, buna da 49/14 onların iman etmedikleri, inanmadıkları ve davranışlarına yansımadağı ifade edilmektedir.

İnsan tek olur mu? Eğer bilim ve irfan sahibi ise, yaratılış sabit ve beklenildiği gibi olduğuna göre, emin ve güvenlidir. Korkmaz, lambayı yakar ve aydınlanır. Bilgilenir ve rızasını ona göre verir ve sorumluluk yüklenir. İşte bu Birey Hakkıdır, Civil Liberties tanımımızdır. Bu hak kişiliktir ve tüm kamu kurum ve kuruluşlardan korunmalı ve gözetilmelidir. Bunlar hukuk yaklaşımıdır, kanunlarda yazandır.

Sonuç

İstesek de istemesek de yaşamımızda iki defa göç yapacağız. Doğarken bu Evrene geliyoruz, çıplak olarak, kültürel veya herhangi bir giysimiz yok. Sadece adımız var, buna layık olup olmayacağımız bile belli değil.

Giderken ise yüklü olarak, yaşamın yükü üstümüzde gidiyoruz. Yine bir örtü ile gönderiyorlar, tümünü çıkarıyorlar.

Gelirken biz ağlıyor, akciğerimizi açıyoruz, giderken uğurlayanlar ağlıyor. Yaratılıştan gelip, yaratılışa gidiyoruz, biz sevinmeli, onlar elbet hasretten ağlıyorlar. Gerçekten hasret, sevgi ve bırakılanlar hoş bir seda mıdır?

Evrende yaşamı, eğitimi ve birçok olumlu gelişmeyi, değişimi yaşamak için göç ediyor muyuz? Edilmesi gerekli değil midir?

Burada kendimiz kendi yapımızı oluştururken, oluşturduktan sonra da etkileşim için, uygun yere göçmeli, uygun kişileri bulmalıyız.

Bu Resul, Peygamber eylemi, kısaca bize örnek olduğu bir boyuttur.

Burada yapılacak olan değişimi beğenmeyen, karşı çıkan olabilir. İyilik ve güzellikler daima bir baltalayan çıkmıştır. Peygamber yapılanması, Kerbela ile yok edildiği sanılmış ve yeni bir din oluşturduk denilmiştir. Kuran ayetleri nesih olmuş, düşmüş, birbirini iptal etmiş denilmiş, 250 yıl sonra Peygamber sözü denilerek, kişilere dayandırılan hikâyeler ile sözler, Kuran yerine konulmuştur. Her kültür kendi kalıbına göre bir prensip, kural oluşturacak ve buna inanın denilecektir.

Üzerimize giydiğimiz kıyafet kültürün giydirdiğidir. Kasket giymek ile köylü görünümlü olunabilir ama gerçek değildir. Taktığım papyon bana değil, ben ona bir anlam bir ifade vermeliyim. Temel olan ben olmalıyım. Takım elbise giymeyi severim ama öğrenciler ile daha içten olabilmek için takım değil, alt ve üst farklı ve renkli olması ile daha etkin iletişim kurulabilir. Bu bana bağlı ama ilk açılış elbise, elbisenin kültürel anlamı olmaktadır.

Kültür sizi değil, siz kültürü yönlendirmeli, nereye giderseniz gidin, şahit sizensiz, kişilik sizensiz ve değişmesi olanaksız olan budur. Kıyafet ve hatta koku bile sizi temsil etmelidir.

Hristiyanlıkta önce üçlü tanrı kalıbını düşünmeden kabul edeceksin denir, sonra törenle Hristiyan olunur. Bilgi vereyim rızan olsun, düşün, karar ver ve sorumlu sen olmalısın kavramından kaçırılmaktadır.

Hesap verirken, o söyledi, ben yaptım mı denilecektir? Kuralı o koydu ben de oynadım mı denilecektir?

Peki sen neredeydin, niye göç etmedin, niye kendini sorgulamadın? Bu soruya cevap arama, lütfen bulunduğun yer kalıp ve sıkışmış isen, göç et, kendi benliğin, kendi rızan ve sorumlu olacağın bir yere göç. Kültürel kalıplardan kurtul, prensiplerin olsun, onlarda etik ilkeler olsun. Orada senin gibi kişileri bulur, mutlu olursun.

Son göçünde de huzurlu olursun.

Kaynaklar

- 1) Güvenç, B. Kültürün ABC'si, 2002
- 2) M.A. Akşit: Hekimlik Sanatı. Ders Notları
- 3) <https://www.sosyologer.com/kulturel-etkilesim-nedir/>
- 4) Kültürleşme, Wikipedia
- 5) M.A. Akşit. Haklardaki Gelişmeler. UNEKO 2013 Sunumu